

Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisinin Farkındalığına Yönelik Burdur İlinde Bir Uygulama

Ali APALI¹ – Özge ACUN²

Makale Gönderim Tarihi: 29.12.2017

Makale Kabul Tarihi: 24.09.2018

Öz

Çalışmanın konusu vergi uygulamaları üzerinde muhasebe denetiminin etkisidir. Çalışmanın amacı, bu konu çerçevesinde muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki farkındalığına araştırmak olarak belirlenmiştir. Araştırma, Burdur ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarını kapsamaktadır. Çalışmada muhasebe meslek mensuplarına anket yöntemi uygulanarak çalışmanın amacına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma verileri SPSS 20.0 paket programı kullanılarak normallik testi, yüzde ve frekans analizleri, uç değer analizi, t testi ve anova testleri ile analize tabii tutulmuştur. Araştırma sonucunda muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin farkındalığı, cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve mesleki tecrübe tanımlayıcı değişkenleri ile ortaya çıkan farklılık istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Mükellef sayısı ve faaliyet gösterildiği il merkezi/ilçe merkezi değişkenleri ile oluşan farklılık ise istatistiksel açıdan anlamlıdır. Araştırma sonucunda dört hipotez reddedilmiş iki hipotez ise kabul edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe meslek mensubu, muhasebe denetimi, vergi uygulamaları, Burdur.

Jel Kodu: M41, M42.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu, Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü, aliapali.35@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3521-0150

² Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Finansal Yönetim A.B.D., ozgeacunn.1641@gmail.com

An Application in the Burdur Province for the Awareness of the Effect of Accounting Auditing on Tax Applications of Accounting Professionals

Abstract

The subject of our study is the effect of accounting inspection on tax applications. The aim of the study is to examine the effect of accounting inspection in accounting profession members on tax applications within this framework. The study covers accounting profession members providing service in Burdur province. In the research, the aim of study was tried to be achieved by applying survey method to accounting profession members. The data was analyzed using normality test, percentage and frequency analysis, extreme value analysis, t test and anova tests with the help of SPSS 20.0 packaged software. As a result of the research, it was determined that the difference in terms of the effect of accounting inspection in accounting profession members on tax applications, gender, age, education status and professional experience variables was not statistically significant. The difference by the number of taxpayers and the provincial center / district center variables in which they provide service is statistically significant. Four hypotheses were rejected and two hypotheses were accepted in the conclusion of the study.

Keywords: Accounting profession member, accounting inspections, tax applications, Burdur.

Jel Code: M41, M42.

1. Giriş

Vergi, devletlerin kamusal hizmetlerini gerçekleştirebilmeleri adına gerekli olan finansman kaynaklarına vatandaşların zorunlu olarak dahil edilmesidir. Vergi gelirleri devletlerin hizmetlerini gerçekleştirebilmeleri adına kullandıkları en önemli fon kaynaklarındanidir. Devletler, kamusal faaliyetleri gerçekleştirirken finansman ihtiyacının birçoğunu vergi gelirlerinden elde etmektedir. Devletlerin ilk oluşumundan itibaren vergi kavramı ortaya çıkmıştır. Vergi kavramının ortaya çıkması ise beraberinde muhasebe biliminin işlemler üzerinde etkili olmuştur. Devlet oluşumunun eski çağlarında muhasebe bilimi sadece vergi uygulamaları adına ortaya çıkmış ve geleneksel açıdan muhasebe ile vergi uygulamaları doğrudan ilişkilendirilmiştir. Vergi kayıp ve kaçakları devletler adına yadsınamaz bir sorun teşkil etmektedir. Devletler için büyük önem arz eden vergi kayıp ve kaçaklarının engellemesi ve önlenmesi için

denetim en önemli faktörlerden bir tanesidir. Denetim ile vergi yolsuzlukları önlenmeye çalışılmaktadır. Bununla beraber muhasebe denetiminin bir konusu da vergi mükelleflerinin devlete karşı sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamak adına denetim faaliyetlerini gerçekleştirmektir.

Muhasebe denetiminin vergi gelirleri ve vergi uygulamaları üzerindeki etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bu etki neticesinde "muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisi bilinmekte midir?" sorusu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın konusunu oluşturan bu soru bağlamında çalışmanın amacı muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin, muhasebe meslek mensupları açısından araştırılarak, cevaplamış oldukları ölçekler arasında anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığını tespit etmektir. Çalışma amacına uygun olarak Burdur ilinde faaliyet gösterilen meslek mensuplarına anket yöntemi ile ulaşılmaya çalışılmış ve elde edilen veriler SPSS 20.0 paket programı ile analize tabii tutulmuştur.

Çalışmada ilk olarak vergi gelirleri ve vergi uygulamaları üzerine teorik bilgiler verilmiş, sonrasında literatür taraması yapılmıştır. Devam eden kısımda çalışma verileri analize tabii tutularak hipotezler test edilmiştir. Son olarak çalışma, sonuç ve öneriler ile tamamlanmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

Vergi, devletin hukuk sistemini oluşturan, ülkenin sorumlulukları ve görevleri gereği yapmak zorunda oldukları hizmetlerin finansmanına vatandaşların zorunlu olarak dahil edilmesi olarak açıklanabilir. Devletlerin kamu hizmetlerinin devamlı suretle artması, bu hizmetlerin karşılanmasında vergi gelirlerini daha da önemli hale getirmiştir (Çataloluk, 2008). Devletler, gelirlerinin birçoğunu vergilerden sağlamaktadır ve devletlerin faaliyetlerini gerçekleştirilmesinde en önemli finansman kaynaklarından birisi vergilerdir. Dolayısıyla devlet oluşumu beraberinde vergi kavramını geliştirmiştir.

Günümüzde uygulanan vergiler, vergilerin konulmasına neden olan olayların türlerine göre üç ana gruba ayrılmaktadır. Bu vergilerden gelir vergisi ve kurumlar vergisini kapsayan grup gelir ile ilgili vergilerdir. Harcamalara dayalı gelir vergisi, muamele ve satış vergileri, kısmi istihlak vergileri ve gümrük vergilerini kapsayan istihlak harcamalarıyla ilgili vergiler ve üçüncü grupta yer alan genel servet vergisi, emlak ve kısmi servet vergileri, sermaye vergisi, veraset ve diğer diğer şekillerdeki servet transferi vergilerini kapsayan servet veya servet transferi ile ilgili vergilerdir (Temiz, 2008).

Temel olarak gelir ve servet üzerinden alınan vergiler dolaysız, harcamalar üzerinden alınan vergiler ise dolaylı vergiler olarak sınıflandırılmaktadır. Dolaysız vergiler, bireylerin kişisel gelir ve servetlerini konu alan vergilerdir. Dolaylı vergiler ise mal ve hizmetlerden alınan tüketimi konu alan vergilerdir. Dolaysız vergiler yüksek gelir gruplarına, dolaylı vergiler ise düşük gelir gruplarına yönelik sonuçları doğurmaktadır. Verginin asıl amacı devletlerin kamu hizmetlerini karşılamak amacıyla finansman sağlanmasıdır. Bu finansmanın önemli bir bölümünü ise dolaylı vergiler oluşturmaktadır (Açıkgöz, 2008).

Türk vergi sistemi içerisinde yer alan vergilerin dolaylı ve dolaysız vergi ayrımı yapıldığında dolaysız vergilere; gelir vergisi, kurumlar vergisi, emlak vergisi, veraset ve intikal vergisi örnek olarak gösterilebileceği gibi dolaylı vergiler kategorisine ise; mal ve hizmetlerden alınan, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi örnek olarak gösterilmektedir (Yöyen, 2018).

3. Literatür

Literatürde vergi ile ilgili birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda gösterilmiştir.

Durkaya ve Ceylan (2006) vergi gelirleri ve ekonomik büyüme adlı çalışmalarında Engle-Granger Ko-entegrasyon ve Granger nedensellik testi analizini uygulamıştır. Yapılan analizler sonucunda dolaysız vergiler ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensel ilişki, dolaylı vergiler ile ekonomik büyüme arasında ise nedensel bir ilişki tespit edilememiştir.

Yılmaz ve Tezcan (2007), vergi hâsılatı ve sabit sermaye yatırımların ekonomik büyüme olan etkisini araştırmak için vergi gelirleri ve sermaye yatırımları arasındaki uzun dönem ilişkilerini belirlemek amacıyla koentegrasyon analizini uygulamıştır. Yapılan analiz sonucunda dolaysız vergiler, dolaylı vergiler, kamu ve özel sabit sermaye yatırımları değişkenleri arasında uzun dönemli pozitif yönlü bir ilişkinin söz konusu olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Susam ve Oktayer (2007), çalışmalarında 1995-2005 yılları arasında Türkiye ekonomisinde vergi gelirlerindeki değişmelerin dolaylı ve dolaysız vergiler açısından değerlendirilmesini amaçlamışlardır. Yapılan araştırmalarda Türkiye ekonomisindeki vergi gelirlerinin genel eğilimine bakıldığında dolaysız vergilerden dolaylı vergilere geçiş yönünde olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca gelir vergisinden kesinti suretiyle alı-

nan vergilerin artması vergi adaleti açısından farklı sonuçlar doğurduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Temiz (2008), 1960-2006 yılları arasındaki dönemi kapsayan Türkiye’de vergi gelirlerinin ekonomik büyümeyle olan ilişkisinin araştırılmasında toplam vergi gelirleri ile ekonomik büyüme arasında nedensel bir ilişkinin varlığını tespit etmişlerdir.

Mucuk ve Alptekin (2008), “Türkiye’de Vergi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: VAR Analizi (1975-2006)” adlı çalışmalarında devletin dolaylı ve dolaysız vergi gelirlerinin ekonomik büyüme ilişkisini amaçlamışlardır ve bu amaç doğrultusunda 1975-2006 yılları verilerine Koentegrasyon ve Granger nedensellik analizini uygulamışlardır. Yapılan analiz sonuçlarında, koentegrasyon testi bulgularında değişkenlerin birlikte hareket ettikleri, Granger nedensellik analizi bulgularında ise dolaysız vergilerden büyümeye doğru ek yönlü bağlantı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Daştan (2011), muhasebe meslek mensuplarının vergi kayıp ve kaçaklıklarının önlenmesindeki rolünün tespit edilmesi amacıyla Doğu Karadeniz Bölgesinde uyguladığı çalışmada kaliteli muhasebe eğitimi, etkin muhasebe uygulaması ve kararları ile doğru gerçeğe uygun vergilendirme ile vergi kayıp ve kaçaklığın önüne geçilmesinin mümkün olabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Dökmen (2012), 1984-2007 yılları arasındaki verileri esas alarak yolsuzlukların vergi gelirleri üzerindeki etkisini dinamik panel testi ile ölçmeye çalışmıştır. Sistem GMM yöntemiyle analiz edilen veriler sonucunda yolsuzluklar ve vergi türleri arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu ve istatistiksel açıdan anlamlı ilişkilerin olduğunu ortaya koymuştur.

Organ ve Yegen, (2013) Adana ilinde yapmış oldukları çalışmada; muhasebe meslek mensuplarının mükelleflerin vergi bilince ve ahlaki üzerindeki etkisini ölçmeye çalışmışlardır. Yapılan analiz sonucunda muhasebe meslek mensuplarının mükelleflerin vergi bilinci ve ahlaki üzerinde olumlu etkisinin olduğunu tespit etmiştir.

Akbey (2014), “Türkiye’de Vergi Denetimi ve Gelirleri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmasında vergi denetiminin vergi gelirleri üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlamıştır. Akbey yapılan araştırma sonucunda vergisel denetimin vergilemede adalet açısından da bir iyileşme sürecini getirdiği, ancak vergi gelirlerindeki artışın denetim elamanı sayısındaki artıştaki değişimle istikrarlı bir ilişkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Literatürdeki çalışmaları çoğaltmak mümkündür. Ancak yapılan literatür taraması sonucunda muhasebe denetimi ve vergi uygulamalarının muhasebe meslek mensupları üzerindeki etkisinin farkındalığına yönelik ortaya konan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu husus çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı alt amacını oluşturmaktadır.

4. Araştırma

4.1. Araştırmanın Amacı

Devletlerin en önemli fon kaynağı şüphesiz ki vergilerdir. Dolayısıyla devletlerin kamusal hizmetleri gerçekleştirebilmeleri için vergi gelirleri büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın ana amacı, muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin muhasebe meslek mensupları tarafından farkındalığının araştırılması olarak belirlenmiştir. Bu etkinin meslek mensuplarının vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığının tespit edilmesi ise çalışmanın literatüre farklı bir açıdan katkı sağlaması ile birlikte diğer alt amacını oluşturmaktadır. Dolayısıyla muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin muhasebe meslek mensuplarınca farkındalıklarını tespit etmek, söz konusu olan farkındalığın, meslek mensuplarının cevaplamış oldukları ölçekler arasında anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığını tespit etmek çalışmanın amacıdır.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın kapsamı Burdur ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları olarak belirlenmiştir. Burdur ilinde bağımsız olarak faaliyet gösteren toplam serbest muhasebeci (SM), serbest muhasebeci mali müşavir (SMMM) ve yeminli mali müşavir (YMM) sayısı 134'tür (www.burdursmmo.org.tr). Bu evren dâhilinde bizzat ziyaret edilerek gönüllük esasına göre anket uygulanabilen 102 meslek mensubu çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

4.3. Araştırmanın Modeli ve Yöntemi

Araştırmanın modeli iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi, çalışmanın teori kısmını oluşturan, literatürde var olan çalışmaların taraması ile araştırmanın uygulama kısmına hazırlığın yapılmasıdır. Çalışmanın ikinci kısmında ise anket yöntemi ile muhasebe meslek mensuplarının vergi gelirleri ve vergi uygulamalarındaki farkındalıklarının saptanmaya çalışıldığı bölümdür. Meslek mensuplarına uygulanmak amacıyla hazırlanan anket soruları, konuya ve amaca uygun olarak tarafımızca hazırlanmıştır. Meslek mensuplarına uygulanan anket iki kısımdan oluşmaktadır.

Anketin birinci kısmındaki sorular çoktan seçmeli, ikinci kısmındaki sorular ise 5'li likert yöntemi ile hazırlanan sorulardan oluşmaktadır. Anket formunun birinci kısmında meslek mensuplarının unvan, cinsiyet, yaş, öğrenim durumları, mesleki tecrübe, mükellef sayıları ve faaliyet gösterilen il/ilçeyi tanımlamaya yönelik 7 soru bulunmaktadır. Anket formunun ikinci kısmındaki sorular hipotezleri test etmeye yönelik 5'li likert yöntemi ile dizayn edilen sorular 'tamamen katılmıyorum', 'katılmıyorum', 'kararsızım', 'katılıyorum', 'tamamen katılmıyorum' şeklinde ölçeklendirilmiştir. İkinci kısmın ölçeklendirilmesinde 'tamamen katılmıyorum'a (1), 'katılmıyorum'' (2), 'kararsızım'' a (3), 'katılıyorum''a (4), 'tamamen katılmıyorum''a (5) şeklinde puan verilmiştir.

Çalışmada elde edilen verilere normallik testi uygulanmış, değerlerin normal sınırlarda olduğu anlaşılmıştır. Diğer yandan çalışma sorularının uç değer analizleri de yapılmış dört anket formunda uç değer olumsuzluğuyla karşılaşılmıştır. İkinci tur uç değer analizinde herhangi bir olumsuzluğa rastlanmamıştır. Araştırmaya uç değer analizinden sonra 98 veri ile devam edilmiş olup, hipotezleri kapsayan likert ölçekli soruların ortalamaları alınarak independent-sample t ile one way anova testlerine tabii tutulmuş ve devam eden kısımdaki hipotezlerin kabul veya ret yönü araştırılmıştır.

4.4. Araştırmanın Sayıltı ve Hipotezleri

Araştırmanın sayılıtları³; çalışmada kullanılan anket formunu, çalışmaya konu olan Burdur ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının samimi ve doğru cevapladıkları, veri toplama aracının tüm yetkileri kapsayarak görüşleri ortaya çıkaracak nitelikte olduğu varsayılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir.

H1. Muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılığı vardır.

H2. Muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılığı vardır.

H3. Muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılığı vardır.

³ Sayılıtlı: Bir araştırmada, mevcut araştırma sürecini ve sonucunu önemli ölçüde etkileyeceği düşünülen, araştırmacının kabulleri (Türkçe Sözlük, 2011: 2049).

H4. Muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin mesleki tecrübe değişkenine göre anlamlı bir farklılığı vardır.

H5. Muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin mükellef değişkenine göre anlamlı bir farklılığı vardır.

H6. Muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin faaliyet gösterilen il/ilçe değişkenine göre anlamlı bir farklılığı vardır.

4.5. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın demografik ve fonksiyonel değişkenlerine ait soruların frekans ve yüzde analizlerinin sonuçlarına yer verilmiştir.

4.5.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Analizi

Araştırmanın muhasebe meslek mensuplarına uygulanan tanımlayıcı sorulardan cinsiyet, yaş, mezuniyet ve faaliyet gösterilen il/ilçe verilerinin frekans ve yüzde dağılımları tablo 2a'da, muhasebe meslek mensuplarının mesleği ile ilgili meslek unvanı, mesleki tecrübe ve mükellef sayısı verilerinin frekans ve yüzde dağılımları ise tablo 2b'de gösterilmiştir.

Tablo 2a: Tanımlayıcı Soruların Frekans ve Yüzde Dağılımları

Tanımlayıcı Sorular	Seçenekler	Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	18	18,4
	Erkek	80	81,6
	Toplam	98	100
Yaş	25 Yaş Altı	2	2,0
	36-35 Yaş Aralığı	13	13,7
	36-45 Yaş Aralığı	42	42,2
	46-55 Yaş Aralığı	29	29,4
	56 Yaş ve Üzeri	12	12,7
	Toplam	98	100,0
Mezuniyet	Lise	17	17,3
	Önlisans	11	11,2
	Lisans	62	63,3
	Yüksek Lisans	8	8,2
	Toplam	98	100

Faaliyette Bulunulan Merkez	İl Merkezi	51	52,0
	Ağlasun	1	1,0
	Bucak	31	31,6
	Çavdır	1	1,0
	Çeltikçi	1	1,0
	Göhlisar	7	7,1
	Karamanlı	1	1,0
	Tefenni	2	2,0
	Yeşilova	3	3,1
	Toplam	98	100,0

Kaynak: Tablo Tarafımızca Hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tabloda çalışmanın örneklemini oluşturan Burdur ilinde faaliyet gösteren 98 muhasebe meslek mensubu adayının tanımlayıcı değişkenleri gösterilmektedir. Bu tanımlayıcı değişkenlerin birincisini meslek mensubu adayların cinsiyetleri oluşturmaktadır. Toplam 98 meslek mensubu adayının 18'ini %18,4'ünü kadınlar oluştururken, geriye kalan 80'i yani %81,6'lık kısmını erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş dağılımlarını bakıldığında, 25 yaş altı katılımcı sayısı 2 (%2,0), 26-35 yaş aralığı katılımcı sayısı 13 (%13,3), 36-45 yaş aralığı katılımcı sayısı 42 (%42,9), 46-55 yaş arası katılımcıların sayısı 29 (%29,6) ve son olarak 56 yaş ve üzeri katılımcıların sayısı ise 12 (%12,2)'dir. Bir diğer değişken olan katılımcıların mezuniyet durumları incelendiğinde 17 yani %17,3 katılımcı lise, 11 (%11,2) katılımcı önlisans, 62 yani %63,3 katılımcı lisans ve 8 (%8,2) katılımcı yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların faaliyet göstermiş oldu il/ilçe değişkeninde Burdur ili merkezinde 51 yani %52,0 katılımcı, Bucak ilçesinde 31 (%31,6) katılımcı, Göhlisar ilçesinde 7 (%7,1) katılımcı, Tefenni ilçesinde 2 (%2,0) katılımcı, Yeşilova ilçesinde 3 (%3,1) katılımcı, Ağlasun, Çeltikçi, Çavdır ve Karamanlı ilçelerinde ise 1'er yani %1,0 katılımcı faaliyet göstermektedir.

Tablo 2b: Katılımcıların Mesleği İle Tanımlayıcı Soruların Frekans ve Yüzde Dağılımları

Tanımlayıcı Sorular	Seçenekler	Frekans	Yüzde
Meslek Mensubu Ünvan	SM	7	7,1
	SMMM	91	92,9
	Toplam	98	100,0
Mesleki Tecrübe	0-5 Yıl	9	9,2
	6-10 Yıl	13	13,3
	11-15 Yıl	19	19,4
	16-20 Yıl	23	23,5
	21 ve Üzeri	34	34,7
	Toplam	98	100,0
Mükellef Sayısı	30 ve Altı	12	12,2
	31-60 Arası	28	28,6
	61-90 Arası	27	27,6
	91-120 Arası	23	23,5
	121 ve Üzeri	8	8,2
	Toplam	98	100,0

Kaynak: Tablo Tarafımızca Hazırlanmıştır

Tablo 2b’de çalışmaya katılan meslek mensuplarının mesleği ile ilgili tanımlayıcı sorulardan elde edilen sonuçlar gösterilmiştir. Buna göre tanımlayıcı soruların birinci sorusu meslek mensubu adaylarının unvanlarını tespit etmeye yöneliktir. Araştırmaya katılan meslek mensuplarının 7’si yani %7,1’i serbest muhasebeci, 91’ü yani %92,9’u SMMM’dir. Bu sonuçla beraber çalışmaya katılan meslek mensuplarının unvan dağılımlarında ağırlıklı olarak SMMM olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan 98 meslek mensuplarının mesleki tecrübeleri gruplandırılmasında %9,2’lik payla 0-5 yıl arası 9 katılımcı yer almıştır. 6-10 yıl aralığında %13,3’lik payla 13 katılımcı, 11-15 yıl aralığında %19,4’lük payla 19 katılımcı, 16-20 yıl aralığında %23,5’lik payla 23 katılımcı ve son olarak 21 yıl ve üzeri mesleki tecrübe grubunda toplam pay içerisinde %34,7’lik payla 34 katılımcı olduğu ortaya çıkmıştır. Son olarak araştırmaya gönüllü olarak katılan toplam 98 meslek mensubunun mükellef sayıları belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların toplam pay içerisinde %12,2’lik bir payla 12 meslek mensubu, 30 ve altı mükellefe sahipken, %28,6’lık payla 28 meslek mensubu, 31-60 arası, %27,6 yani 27 meslek mensubu 61-90 arası, %23,5’lik bir payla 23 meslek mensubu 91-120 arası ve son olarak %8,2’lik bir payla 8 meslek mensubu 121 ve üzeri mükellefe sahiptir.

4.6. Fonksiyonel Değişkenlere İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın konusu olan hipotezler t testi ve anova testi ile analizleri gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler tablolaştırılarak gösterilmiştir.

Tablo 3: Cinsiyet Değişkene Göre Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi	Kadın	18	3,8611	0,55719	-1,023	0,309
	Erkek	80	3,7125	0,55703		

Kaynak: Tablo Tarafımızca Hazırlanmıştır.

Tablo 3'e göre kadın ve erkek katılımcılarının sadece ortalamaları dikkate alındığında kadın katılımcıların muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerinde daha baskın bir etkisinin olduğu ifade edilebilir. Aynı tabloya göre kadın ve erkek katılımcıların 0,05 anlamlılık düzeyinde vermiş oldukları yanıtların ortalamalarına göre $0,309 > 0,05$ olduğu için H1 hipotezi ret edilmiştir. Yani muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisi cinsiyet değişkenine göre ortaya çıkan farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 4. Yaş Değişkenine Göre Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi

	Varyans Kaynağı (Yaş)	N	X	SS	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi	25 Yaş Altı	2	4,5000	0,00000	1,773	0,443	1,454	0,223
	26-35 Yaş Aralığı	13	3,6346	0,59174				
	36-45 Yaş Aralığı	42	3,7798	0,54157				
	46-55 Yaş Aralığı	29	3,6379	0,52859				
	56 Yaş ve Üzeri	12	3,8333	0,62462				

Kaynak: Tablo Tarafımızca Hazırlanmıştır.

Tablo 4'de muhasebe meslek mensuplarının cevaplarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılığının olup olmadığı test edilip, P değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Yani $F=1,454$; $p=0,223 > 0,05$ olduğu için H2 hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisi yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı değildir.

Tablo 5: Eğitim Durumu Değişkenine Göre Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi

	Varyans Kaynağı (Eğitim)	N	X	SS	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi	Lise	17	3,6176	0,51628	1,533	0,511	1,681	0,176
	Önlisans	11	4,0455	0,56809				
	Lisans	62	3,7419	0,55436				
	Yüksek Lisans	8	3,5625	0,57864				

Kaynak: Tablo Tarafımızca Hazırlanmıştır.

Tablo 5'te her bir mezuniyet grubu için ortalamalar incelendiğinde, ikinci grupta yer alan önlisans mezuniyetine sahip meslek mensuplarının muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Mezuniyet değişkenine göre en düşük ortalama, yüksek lisans mezuniyetine sahip meslek mensuplarına aittir. Muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin istatistiksel açıdan anlamlılığı One Way Anova ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucun $p=0,488 > 0,05$ olduğu için hipotez reddedilmiştir. Dolayısıyla muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılığı yoktur. Ortaya çıkan farklılık istatistiksel açıdan anlamlı değildir.

Tablo 6: Mesleki Tecrübe Süresi Değişkenine Göre Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi

	Varyans Kaynağı (Mesleki Tecrübe)	N	X	SS	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi	0-5 Yıl Arası	9	3,7222	0,70094	0,794	0,199	,630	0,642
	6-10 Yıl Arası	13	3,8846	0,55542				
	11-15 Yıl Arası	19	3,7500	0,44096				
	16-20 Yıl Arası	23	3,5978	0,60179				
	21 ve Üzeri	34	3,7794	0,55652				

Kaynak: Tablo Tarafımızca Hazırlanmıştır.

Tablo 6'da muhasebe meslek mensuplarının muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisi, vermiş oldukları cevapların mesleki tecrübe değişkenine göre anlamlı bir farklılığının olup olmadığı yine One Way Anova ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda $F=0,630$; $p=0,642 > 0,05$ olduğu için H_4 hipotezi reddedilmiştir. Yani oluşan farklılık 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı değildir.

Tablo 7: Mükellef Sayısı Değişkenine Göre Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi

	Varyans Kaynağı (Mükellef Sayısı)	N	X	SS	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P
Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi	30 ve Altı	12	3,8750	0,44594	3,822	0,959	3,380	0,013
	31-60 Arası	28	3,5982	0,47307				
	61-90 Arası	27	3,7685	0,53226				
	91-120 Arası	23	3,6087	0,63437				
	121 ve Üzeri	8	4,3125	0,51322				

Kaynak: Tablo Tarafımızca Hazırlanmıştır.

Tablo 7’de muhasebe meslek mensuplarının muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisi vermiş oldukları cevapların mükellef sayıları değişkenine göre test edilmiştir. Bu tabloya göre en yüksek ortalamaya sahip grup mükellef sayıları bakımından 121 ve üzeri gruba dahil olan meslek mensuplarına ait olup, bunun yanı sıra en düşük ortalama, 31-60 arası mükellef sayısı grubuna aittir. Hipotez 5 test edildiğinde ise $F=3,380$; $p=0,013 \leq 0,05$ olduğu için hipotez 5 kabul edilmiş, gruplar arası oluşan fark 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8: Faaliyette Bulunulan İl/İlçe Değişkenine Göre Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi

	Varyans Kaynağı (Faaliyet Merkezi)	N	Ortalama	Standart Sapma	t	P
Muhasebe Denetiminin Vergi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi	İl Merkezi	51	3,6225	0,51326	-2,213	0,029
	İlçe Merkezi	47	3,8670	0,58013		

Kaynak: Tablo Tarafımızca Hazırlanmıştır.

Tablo 8’de muhasebe meslek mensuplarının muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisi, katılımcıların vermiş oldukları cevaplar ile faaliyet gösterilen il/ilçe değişkenine göre araştırılmış ve farklılığı tespit etmek adına elde edilen veriler Independent T Testi uygulanmıştır. Tablo 8’e göre çalışmaya katılan meslek mensubu üyelerinin faaliyet gösterdikleri il merkezi ve ilçe merkezi grubunda sadece ortalamaları dikkate alındığında ilçe merkezinde faaliyet gösteren katılımcıların muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerinde daha baskın bir etkisinin olduğu ifade edilebilir. Aynı tabloya göre il merkezi ve ilçe merkezinde faaliyet gösteren katılımcıların 0,05 anlamlılık düzeyinde vermiş oldukları yanıtların ortalamalarına göre $0,029 \leq 0,05$ olduğu için H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani muhasebe meslek mensuplarında mu-

hasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisi faaliyet gösterilen il/ilçe değişkenine göre oluşan farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır.

SONUÇ

Vergi gelirleri devletlerin kamusal hizmetlerini gerçekleştirebilmek adına en önemli finansman kaynaklarından ve vergi gelirleri ülke ekonomisi ve kalkınmada doğrudan etkilidir. Vergi kaçaklığı ve vergi yolsuzlukları devletin en büyük vergi problemlerindedir. Muhasebe meslek mensuplarının faaliyet alanlarından geleneksel olarak en önemlisi devletin vergi gelirlerinin toplanmasında aracı olmaktır. Muhasebe denetiminin asıl amaçlarından biri olan vergi denetimini muhasebe meslek mensupları açısından muhasebe denetiminin devletin vergi uygulamalarındaki etkisinin ne derece olduğu sorusu çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Bu soru dahilinde 6 hipotez oluşturulmuş ve hipotezler meslek mensuplarının tanımlayıcı değişkenleriyle test edilmiştir. Araştırmada normallik dağılımı, uç değer analizi, Independent Samples T Testi ve One Way Anova testleri kullanılmıştır.

Çalışmada muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin ölçülmesi amacı ile hazırlanan sorular analize tabii tutulmuştur. Yapılan analiz sonucunda H1 hipotezi reddedilmiş, sonuçlar arasında oluşan farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. H2 hipotezini destekleyen sorulara uygulanan One Way Anova testi sonucunda H2 hipotezi reddedilmiştir ve muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisi yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin, katılımcıların eğitim durumlarının farklılığı üzerindeki etkisinin olup olmadığını ölçmek amacıyla hazırlanan H3 hipotezine uygulanan analiz sonucunda H3 hipotezi de reddedilmiştir. Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin ölçülmesi amacı ile mesleki tecrübe değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığının analiz etmek için hazırlanan H4 hipotezi, uygulanan One Way Anova testi sonucunda reddedilmiştir ve oluşan farklılık kritik anlamlılık düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı değildir. H5 hipotezi muhasebe meslek mensuplarının muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin ölçülmesine yönelik, mükellef sayılarına göre oluşan farklılığın test edilmesini amacı ile hazırlanmıştır. Yapılan analiz sonucunda H5 hipotezi kabul edilmiş, mükellef sayıları değişkenine göre oluşan farklılık istatistiksel

açından anlamlı bulunmuştur. Araştırmaya ait son hipotez, katılımcıların vermiş oldukları cevapların il/ilçe merkezleri değişkenine göre analize tabii tutulmuştur. H6 hipotezini test etmek amacı ile hipoteze uygulanan Independent T Testi sonucunda oluşan farklılık anlamlı bulunmuş, dolayısıyla H6 hipotezi kabul edilmiştir.

Özetle vergi uygulamalarının devletlere büyük bir fon sağladığı bilinmekte, ancak muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkinin bulunup bulunmadığı literatüre konu olmamıştır. Araştırmanın sonucunda muhasebe meslek mensupları açısından muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, mesleki tecrübe değişkenleri ile kurulan ilk 4 hipotezin tamamı istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamış ve hipotezler reddedilmiştir. Ancak meslek mensuplarının mükellef sayıları değişkeni ve muhasebe meslek mensuplarının faaliyet göstermiş oldukları il ve ilçe merkezi değişkeniyle kurulan H5 ve H6 hipotezleri kabul edilmiş, ortaya çıkan farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla muhasebe meslek mensuplarında muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin farkındalığı, meslek mensuplarının mükellef sayıları ve faaliyet gösterdikleri il ve ilçe merkezine göre farklılık göstermektedir.

Hipotezlerden özellikle yerleşim birimleri arasında ortaya çıkan farklılığın temelinde sosyo-ekonomik nedenlerin olma olasılığı bulunmaktadır. Yerleşim birimlerinin sosyolojik yapısına göre ortaya çıkan bu durumun tespiti başka bir çalışmaya konu olabilecektir. Diğer yandan bundan sonraki çalışmalarda farklı bölgelerdeki meslek mensuplarına benzer çalışmalar yapılabileceği gibi, muhasebe denetiminin vergi gelirleri üzerinde etkisi il bazlı olarak ölçülerek, çalışma sonuçları karşılaştırılabilecektir. Ayrıca başka bir çalışmada, bağımsız denetçilere muhasebe denetiminin vergi uygulamaları üzerindeki etkisinin farkındalığı ile ilgili bir uygulama yapma imkânı da bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akay, F. (2017), Türkiye’de Vergi Denetimi ve Gelirler Üzerine Bir İnceleme, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 29(1), 63-103
- Açıkgöz, S. (2008), Ekonomik Yaklaşım, Türkiye’de Vergi Gelirleri, Vergi Yapısı ve İktisadi Büyüme İlişkisi:1968-2009.19 (68), 91-113
- Çataloluk, C. (2008), Vergi Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. (20), 213-218
- Daştan, A. (2011), Muhasebe Meslek Mensuplarının Vergi Kayıp ve Kaçaklıklarının Önlenmesindeki Rolü: Doğu Karadeniz Bölgesine Yönelik Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 25(2), 181-206
- Dökmen, G. (2012), Yolsuzlukların Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi: Dinamik Panel Veri Analizi, Doğuş Üniversitesi Dergisi. 13(1), 41-51
- Durkaya, M. Ceylan, S. (2006), Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme, Maliye Dergisi. (150), 79-89
- Mucuk, M. Alptekin, V. (2008), Türkiye’de Vergi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: VAR Analizi (1975-2006), Maliye Dergisi. (155), 159-174
- Organ, İ. Yegen, B. (2013), Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana Örneği, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 27(4), 241-271
- Susam, N. Oktayer, N. (2007), Türkiye Ekonomisinde Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçinde Dolaysız ve Dolaylı Vergiler (1995-2005), Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 21(2), 105-123
- Temiz, D. (2008), Türkiye’de Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1960-2006 Dönemi, 2. Ulusal İktisat Kongresi, 20-22 Şubat, Türkiye-İzmir
- Türkçe Sözlük, (2011), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Yılmaz, F. Tezcan, N. (2007). Vergi Hasılatı ve Sabit Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Olan Etkisi: Ekonometrik Bir İnceleme. 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, 27-25 Mayıs, Türkiye-Malatya
- Yöyen, H.T. (2018), Türkiye’de Vergi Yüğü ve Gelir Eşitsizliği Arasındaki İlişkisi: Bazı OECD Ülkeleri İle Bir Karşılaştırma (2011-2015), 4. SCF International Conference on “Economic And Social Impacts of Globalization” and “Future of Turkey-Eu Relations”, 26-28 Nisan, Türkiye-Nevşehir